

ธนาคารแห่งประเทศไทย

แผนกลยุทธ์ระบบการชำระเงิน 2555 - 2559

พฤศจิกายน 2554

สารบัญ

บทสรุปผู้บริหาร	3
ความเป็นมา.....	4
สรุปผลการประเมินระบบการชำระเงินไทย	5
1) ความต้องการของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในระบบการชำระเงิน (Key Stakeholders).....	5
2) การประเมินสภาพแวดล้อมในระบบการชำระเงิน	6
3) ปัจจัยที่จะมีผลกระทบต่อการพัฒนาการชำระเงินในช่วงปี 2555 - 2559.....	11
สาระสำคัญของแผนกลยุทธ์ระบบการชำระเงิน 2555 – 2559.....	12
1) การเพิ่มประสิทธิภาพของระบบการชำระเงิน.....	12
2) การลดความเสี่ยงในระบบการชำระเงิน.....	14
3) การคุ้มครองและให้ความรู้แก่ผู้ใช้บริการ	15

บทสรุปผู้บริหาร

กรข. ได้ให้ความเห็นชอบแผนกลยุทธ์ระบบการชำระเงิน 2555 - 2559 (Payment Systems Roadmap 2012 - 2016) และแนวทางการดำเนินการภายใต้แผนกลยุทธ์ฯ เมื่อวันที่ 4 พฤศจิกายน 2554 เพื่อใช้เป็นกรอบในการพัฒนาระบบการชำระเงินของไทยในช่วงระยะเวลาตั้งแต่ปี 2555 ถึง 2559 เพื่อให้ระบบการชำระเงินมีประสิทธิภาพ มั่นคง ปลอดภัย สอดคล้องกับมาตรฐานสากล รวมถึงให้หน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและเอกชนรับทราบทิศทางการพัฒนาดังกล่าว และสามารถวางแผนธุรกิจของตนได้อย่างเหมาะสม

แผนกลยุทธ์ระบบการชำระเงิน 2555 - 2559 ครอบคลุมวัตถุประสงค์หลัก 3 ประการ คือ การเพิ่มประสิทธิภาพ การลดความเสี่ยง และการคุ้มครองผู้บริโภค แผนกลยุทธ์ฯ ฉบับนี้ประกอบด้วยโครงการสำคัญ 6 โครงการ ได้แก่

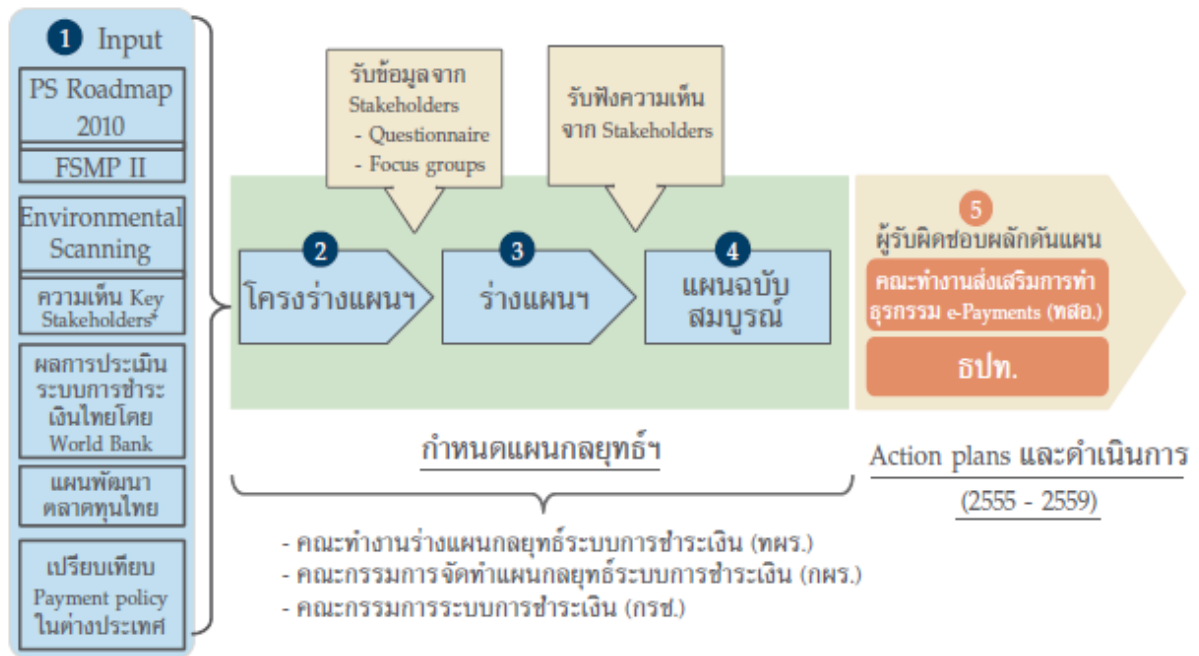
- โครงการส่งเสริมและพัฒนาการทำธุรกรรมชำระเงินทางอิเล็กทรอนิกส์
- โครงการส่งเสริมการเข้าถึงบริการทางการชำระเงิน
- โครงการเตรียมความพร้อมในการรวมตัวเป็นประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน
- โครงการลดความเสี่ยงในระบบการชำระเงิน
- โครงการเพิ่มความปลอดภัยในการใช้บริการเอทีเอ็ม
- โครงการคุ้มครองและให้ความรู้แก่ผู้ใช้บริการ

ความเป็นมา

ธปท. ได้มีการจัดตั้งคณะทำงานและคณะกรรมการสำหรับการร่างแผนกลยุทธ์ฯ ใน 2 ระดับ กล่าวคือ คณะทำงานร่างแผนกลยุทธ์ระบบการชำระเงิน (ทพร.) ซึ่งประกอบด้วยผู้บริหารของ ธปท. ที่รับผิดชอบงานด้านระบบการชำระเงิน สถาบันการเงิน และกฎหมาย ทำหน้าที่ศึกษา วิเคราะห์และจัดทำโครงร่างแผนกลยุทธ์ฯ เสนอต่อคณะกรรมการจัดทำแผนกลยุทธ์ระบบการชำระเงิน (กพร.) ซึ่งประกอบด้วยผู้แทนจากหน่วยงานภาครัฐ ภาคธุรกิจ ภาคการธนาคาร นักวิชาการอิสระ และผู้บริหารระดับสูงของ ธปท. เป็นผู้พิจารณากำหนดและกลั่นกรองแผนกลยุทธ์ฯ และนำเสนอต่อ กรช. พิจารณานุมัติแผนดังกล่าวเมื่อวันที่ 4 พฤศจิกายน 2554

ในกระบวนการจัดทำแผนกลยุทธ์ฯ ทพร. ได้มีการประเมินผลลัพธ์ที่ได้จากแผนกลยุทธ์ฯ ฉบับก่อน สภาพแวดล้อมต่าง ๆ ทั้งในและต่างประเทศที่จะส่งผลกระทบต่อระบบการชำระเงินในอนาคต แผนพัฒนาระบบการชำระเงินของธนาคารกลางประเทศต่าง ๆ ความสอดคล้องกับแผนพัฒนาอื่น ๆ ที่สำคัญ เช่น แผนพัฒนา ระบบสถาบันการเงิน ระยะที่ 2 (พ.ศ. 2553 - 2557) แผนพัฒนาตลาดทุนไทย และได้จัดให้มี การระดมความคิดเห็นของทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง ทั้งผู้ให้บริการที่เป็นสถาบันการเงิน และ Non-bank ผู้ใช้บริการภาครัฐ ภาคเอกชน นักวิชาการ ความคิดเห็นจากผู้ทรงคุณวุฒิเฉพาะกลุ่ม (Focus Group) ในประเด็นที่เกี่ยวข้องในเชิงลึก

ภาพที่ 1 : กระบวนการจัดทำแผนกลยุทธ์ระบบการชำระเงิน 2555 – 2559

* ประธานสมาคมธนาคารไทย ผู้จัดการตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย ผู้แทนของสมาคมธนาคารนานาชาติ ผู้แทนของสมาคมธนาคารไทย ผู้แทนของสภาหอการค้าแห่งประเทศไทย และผู้แทนของสมาคมผู้ประกอบการพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ไทย

ที่มา: ธนาคารแห่งประเทศไทย

สรุปผลการประเมินระบบการชำระเงินไทย

คณะทำงานร่างแผนกลยุทธ์ฯ ได้ประเมินจุดแข็งและจุดอ่อนของระบบการชำระเงินของไทย รวมถึงปัจจัยภายนอกที่จะมีผลกระทบต่อการพัฒนาการชำระเงินในอนาคต โดยหารือกับผู้มีส่วนเกี่ยวข้องและศึกษาเปรียบเทียบพัฒนาการของระบบการชำระเงินในต่างประเทศ เพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานในการกำหนดกรอบการพัฒนาการชำระเงินในอนาคต

ผลการประเมินระบบการชำระเงินของไทยในช่วงปี 2553 - 2554 สรุปได้ ดังนี้

1) ความต้องการของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในระบบการชำระเงิน (Key Stakeholders)

เนื่องจากระบบการชำระเงินมีส่วนสำคัญต่อการเคลื่อนย้ายเงินทุนในระบบเศรษฐกิจและเกี่ยวข้องกับทุกภาคส่วนทั้งผู้ให้บริการและผู้ใช้บริการ รวมทั้งหน่วยงานภาครัฐที่ทำหน้าที่กำกับดูแล ธปท. จึงได้ประเมินความต้องการของผู้ที่เกี่ยวข้องกลุ่มต่าง ๆ ในระบบการชำระเงิน เพื่อให้มั่นใจว่าแผนกลยุทธ์ฯ ที่จัดทำขึ้นมีความสอดคล้องกับความต้องการของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกลุ่มต่าง ๆ ซึ่งสรุปได้ ดังนี้

- (1) ผู้ให้บริการ (สถาบันการเงิน และ Non-bank) ต้องการทราบแนวนโยบายของทางการที่ชัดเจน เพื่อให้ผู้ประกอบการวางแผนทางธุรกิจของตนและสามารถทำธุรกิจได้ด้วยความสะดวกและมีประสิทธิภาพ
- (2) ผู้ใช้บริการ (ภาครัฐ, ธุรกิจ, ผู้บริโภค) ต้องการการชำระเงินได้สะดวก รวดเร็ว มีต้นทุนในการชำระเงินลดลง ช่วยเพิ่มศักยภาพในการแข่งขัน และมีความมั่นใจในความปลอดภัยในการใช้บริการชำระเงิน
- (3) หน่วยงานภาครัฐ ต้องการให้การวางนโยบายของ ธปท. มีความสอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาลและหน่วยงานภาครัฐอื่น ๆ
- (4) ธปท. ต้องการมีความมั่นใจว่าระบบการชำระเงินมีประสิทธิภาพ มั่นคงปลอดภัย และมีการแข่งขันในระดับที่เหมาะสม

2) การประเมินสภาพแวดล้อมในระบบการชำระเงิน

(1) โครงสร้างทางกฎหมาย

ในภาพรวม กล่าวได้ว่าโครงสร้างกฎหมายในการกำกับดูแลระบบการชำระเงินและผู้ให้บริการการชำระเงินของไทยอยู่ในระดับที่มีประสิทธิภาพ กล่าวคือ ประเทศไทยมีกฎหมายที่ให้อำนาจ ธปท. อย่างชัดเจนในการกำกับดูแลระบบการชำระเงิน ได้แก่ พระราชบัญญัติธนาคารแห่งประเทศไทย.ศ. 2485 (ปรับปรุง พ.ศ. 2551) พระราชบัญญัติธุรกิจสถาบันการเงินพ.ศ. 2551 สำหรับการกำกับดูแลระบบการชำระเงินทางอิเล็กทรอนิกส์นั้น ธปท. อาศัยอำนาจตามพระราชกฤษฎีกาว่าด้วยการควบคุมดูแลธุรกิจบริการการชำระเงินทางอิเล็กทรอนิกส์พ.ศ. 2551 ในการควบคุมดูแลผู้ให้บริการการชำระเงินทางอิเล็กทรอนิกส์ให้มีการให้บริการที่มั่นคงปลอดภัยน่าเชื่อถือและให้บริการโดยปฏิบัติตามกฎหมาย

อย่างไรก็ดี ระบบบาทเน็ตซึ่งเป็นระบบการชำระเงินที่มีความสำคัญต่อระบบการเงิน (Systemically Important Payment Systems) ของประเทศยังคงมีประเด็นที่ควรได้รับการพัฒนาในด้านกฎหมาย โดยผลการประเมินศักยภาพของระบบการชำระเงินไทยตามโครงการ Financial Sector Assessment Program (FSAP) โดยกองทุนการเงินระหว่างประเทศ (IMF) ร่วมกับธนาคารโลก (World Bank) ในปี 2550 และการประเมินของโครงการสำรวจระบบการชำระเงิน (Global Payment Systems Survey) ของธนาคารโลกในปี 2551 ระบุว่าประเทศไทยยังไม่มีกฎหมายที่ชัดเจนเกี่ยวกับผลสิ้นสุดของการโอนเงิน (Finality) และการมีให้มีการนำ Zero Hour Rule มาใช้บังคับกับการโอนเงิน และการชำระดุลผ่านระบบบาทเน็ตซึ่งส่งผลให้รายการสำหรับธุรกรรมชำระเงินผ่านระบบบาทเน็ตอาจเป็นโมฆะได้ ในกรณีที่มีเหตุการณ์ อันทำให้สมาชิกเข้าสู่กระบวนการล้มละลาย

จากสาเหตุข้างต้น ประเทศไทยจึงได้รับการประเมินจากโครงการ FSAP ในประเด็นเกี่ยวกับระบบการชำระเงินส่วนใหญ่ในระดับ Observed (ผ่านการประเมินทุกประเด็นตามที่กำหนด) มีเพียงประเด็นโครงสร้างด้านกฎหมายและผลสิ้นสุดของการชำระดุล ซึ่งได้รับการประเมินในระดับ Broadly Observed (มีบางประเด็นที่ไม่สอดคล้องแต่ไม่เป็นอุปสรรคในการปฏิบัติ) สอดคล้องกับผลการประเมินของ

โครงการ Global Payment Systems Survey ซึ่งประเมินระดับการพัฒนาด้านโครงสร้างกฎหมายของไทยอยู่ในระดับค่อนข้างต่ำ (Medium-low)

ตารางที่ 1: ผลการประเมินระบบบาทเนตตามโครงการ FSAP

หลักการสำคัญ	ผลการประเมิน
1. Legal basis	Broadly Observed
2. Understanding of risks	Observed
3. Management of risks	Observed
4. Prompt final settlement	Broadly Observed
5. Netting arrangement	Not Applicable
6. Settlement assets	Observed
7. Security and Operational reliability	Observed
8. Efficiency	Observed
9. Access	Observed
10. Governance	Observed

ที่มา: กองทุนการเงินระหว่างประเทศและธนาคารโลก ปี 2550

ตารางที่ 2: ผลการประเมินด้านกฎหมายตามโครงการ Global payment systems survey ในปี 2551

ระดับการประเมิน	ประเทศ
High	ฮ่องกง ศรีลังกา ออสเตรเลีย สหรัฐอเมริกา อังกฤษ แคนาดา
Medium-high	มาเลเซีย อินโดนีเซีย สิงคโปร์
Medium-low	ไทย กัมพูชา จีน ไต้หวัน ญี่ปุ่น ฟิจิ
Low	ฟิลิปปินส์

ที่มา: ธนาคารโลก ปี 2551

(2) ระบบการชำระเงินที่เป็นโครงสร้างพื้นฐานในระบบการเงิน

ระบบบาทเนตของไทยเป็นระบบที่มีประสิทธิภาพและมีความมั่นคงปลอดภัยตาม มาตรฐานสากล โดยโครงการ Global payment systems survey ได้ประเมินระบบการชำระเงินที่สำคัญ ของประเทศต่าง ๆ โดยพิจารณาใน 2 ประเด็นหลัก ได้แก่ การออกแบบระบบและนโยบายที่ เกี่ยวกับ ความปลอดภัย ประสิทธิภาพ รวมทั้งสัดส่วนของการชำระดุลของธุรกรรมมูลค่าสูงผ่านระบบ การโอนเงินที่มีผลสมบูรณ์ทันทีในแต่ละรายการ (RTGS) การใช้เช็คเพื่อชำระเงินมูลค่าสูง

จากผลการประเมินพบว่า ในประเด็นแรก เรื่องการออกแบบระบบและนโยบายที่เกี่ยวกับความ ปลอดภัยและประสิทธิภาพนั้น ประเทศไทยมีระบบการชำระเงินมูลค่าสูงที่มีการชำระดุลแบบ RTGS และมีมาตรการเพื่อลดความเสี่ยงด้านเครดิต ความเสี่ยงด้านสภาพคล่อง และความเสี่ยงด้านปฏิบัติการ ที่มีประสิทธิภาพ รวมถึงมีนโยบายที่ชัดเจนและโปร่งใส จึงได้รับการประเมินอยู่ในกลุ่มที่มีการพัฒนาใน ระดับสูง (High) สำหรับประเด็นที่สอง ด้านสัดส่วนการชำระดุลผ่านระบบ RTGS และสัดส่วนการใช้เช็ค ประเทศไทยอยู่ในกลุ่มที่พัฒนาค่อนข้างสูง (Medium-high) กล่าวคือ การชำระเงินมูลค่าสูงของประเทศ ไทยยังมีการใช้เช็คเพื่อการชำระเงินมูลค่าสูงบางส่วน

ตารางที่ 3: ผลการประเมินด้านการออกแบบและการป้องกันความเสี่ยงของระบบการชำระเงินมูลค่าสูง ตามโครงการ Global payment systems survey 2551

ระดับการประเมิน	ประเทศ
High	ไทย อินโดนีเซีย สิงคโปร์ ใต้หวัน แคนาดา
Medium-high	มาเลเซีย ฟิลิปปินส์ จีน สหรัฐอเมริกา อังกฤษ ญี่ปุ่น
Medium-low	ไม่มีประเทศในกลุ่ม SEACEN
Low	กัมพูชา ฟิจิ

ที่มา: ธนาคารโลก ปี 2551

ตารางที่ 5: ผลการประเมินด้านสัดส่วนการใช้เช็คในระบบการชำระเงินมูลค่าสูง ตามโครงการ Global payment systems survey 2551

ระดับการประเมิน	ประเทศ
- ไม่นิยมใช้เช็คมูลค่าสูง - มูลค่าการชำระเงินผ่านระบบ RTGS มากกว่า 90%	มาเลเซีย อินโดนีเซีย สิงคโปร์ ฮองกง ญี่ปุ่น ใต้หวัน สหรัฐอเมริกา อังกฤษ ออสเตรเลีย แคนาดา

- มีการใช้เช็คมูลค่าสูง โดยมูลค่าการชำระเงินผ่านระบบ RTGS มากกว่า 75% แต่ไม่เกิน 90% ของมูลค่าการชำระเงินทั้งหมด	ไทย ฟิลิปปินส์ ศรีลังกา จีน
- นิยมใช้เช็คมูลค่าสูง - มูลค่าการชำระเงินผ่านระบบ RTGS น้อยกว่า 75% ของมูลค่าการชำระเงินทั้งหมด	ไม่มีประเทศในกลุ่มเอเชียตะวันออกเฉียงใต้
- ใช้เช็คในการชำระเงินมูลค่าสูง - ไม่มีระบบ RTGS	กัมพูชา ฟีจี

ที่มา: ธนาคารโลก ปี 2551

ผลการประเมินดังกล่าว สรุปได้ว่าแม้ระบบการชำระเงินที่เป็นโครงสร้างพื้นฐานที่สำคัญของไทยจะถือว่าอยู่ในระดับที่มีประสิทธิภาพ มั่นคงปลอดภัย แต่ก็ยังมีประเด็นที่สามารถพัฒนาเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและลดความเสี่ยงได้ในอนาคต ในด้านต่าง ๆ ได้แก่

- การป้องกันความเสี่ยงในการชำระดุลระหว่างธนาคาร เพื่อช่วยลดความเสี่ยงที่ไทยยังมีการใช้เช็คมูลค่าสูงอยู่ในระบบเป็นจำนวนมาก
- การเพิ่มประสิทธิภาพในการให้บริการแก่สถาบันการเงิน เพื่อเพิ่มความสะดวก และลดต้นทุนในการชำระเงิน เช่น การพัฒนาระบบ Imaged Cheque Clearing and Archive System (ICAS)
- การพัฒนาแผนรองรับการดำเนินธุรกิจอย่างต่อเนื่อง(Business Continuity Plan: BCP) สำหรับระบบการชำระเงินที่เป็นโครงสร้างพื้นฐานสำคัญอย่างระบบบาทเน็ต และระบบการชำระเงินระหว่างธนาคาร เพื่อให้สามารถให้บริการได้ต่อเนื่องและรองรับความเสี่ยงในรูปแบบต่าง ๆ ที่อาจจะมีมากขึ้น เช่น เหตุการณ์ความไม่สงบทางการเมือง และปัญหาภัยพิบัติทางธรรมชาติในรูปแบบต่าง ๆ

(3) ระบบการชำระเงินรายย่อย

ผลการสำรวจของ World Bank ระบุว่าถึงแม้ประเทศไทยจะมีความพร้อมในด้านโครงสร้างพื้นฐานโดยอยู่ในเกณฑ์ที่มีการพัฒนาค่อนข้างสูง(Medium-high) สำหรับความพร้อมของโครงสร้างพื้นฐานระบบการชำระเงินและการออกนโยบายด้านระบบการชำระเงินที่ส่งเสริมความมีประสิทธิภาพและความปลอดภัย

อย่างไรก็ตาม ประเทศไทยยังอยู่ในเกณฑ์ที่มีการพัฒนาค่อนข้างต่ำ(Medium-low) ในด้านการใช้สื่ออิเล็กทรอนิกส์เพื่อการชำระเงินเมื่อเปรียบเทียบกับต่างประเทศ

ตารางที่ 5: ผลการประเมินด้านความพร้อมของโครงสร้างพื้นฐานระบบการชำระเงินและการออกนโยบายด้านระบบการชำระเงินโครงการ Global payment systems survey 2551

ระดับการประเมิน	ประเทศ
High	ไม่มีประเทศในกลุ่ม SEACEN ออสเตรเลีย แคนาดา ญี่ปุ่น เยอรมัน อังกฤษ สหรัฐอเมริกา
Medium-high	ไทย อินโดนีเซีย สิงคโปร์ ไต้หวัน ศรีลังกา มาเลเซีย จีน ฮองกง
Medium-low	ฟิลิปปินส์
Low	กัมพูชา ฟิจิ

ที่มา: ธนาคารโลก ปี 2551

ตารางที่ 7: ผลการประเมินด้านการใช้สื่ออิเล็กทรอนิกส์เพื่อการชำระเงินโครงการ Global payment systems survey 2551

ระดับการประเมิน	ประเทศ
High	สิงคโปร์ ออสเตรเลีย แคนาดา ญี่ปุ่น เยอรมัน อังกฤษ ฮองกง
Medium-high	ไต้หวัน มาเลเซีย จีน สหรัฐอเมริกา
Medium-low	ไทย อินโดนีเซีย
Low	กัมพูชา ฟิลิปปินส์ ศรีลังกา

ที่มา: ธนาคารโลก ปี 2551

ตัวอย่างหนึ่งของบริการชำระเงินทางอิเล็กทรอนิกส์ที่มีการใช้ไม่มากนัก คือ บัตรเดบิต ซึ่งตลอดระยะเวลาหลายปีที่ผ่านมา การใช้จ่ายผ่านบัตรเดบิตยังคงไม่เป็นที่นิยมมากนัก และบัตรเดบิตถูกใช้เพียงเพื่อการถอนเงินสดเป็นหลักเท่านั้น ซึ่งมีสาเหตุมาจากพฤติกรรมของผู้บริโภค การขาดความรู้ความเข้าใจในการใช้บริการ รวมถึงร้านค้าบางแห่งแนะนำให้ใช้เงินสดชำระแทนบัตรเดบิต เนื่องจากไม่ต้องการรับภาระค่าธรรมเนียมจากการรับบัตรเดบิต

3) ปัจจัยที่จะมีผลกระทบต่อพัฒนาระบบการชำระเงินในช่วงปี 2555 - 2559

ปัจจัยภายนอกที่อาจมีผลกระทบทั้งในเชิงบวกและเชิงลบต่อพัฒนาการของระบบการชำระเงินและแนวทางดำเนินธุรกิจของผู้ให้บริการชำระเงินในอนาคต สรุปได้ ดังนี้

- (1) ความก้าวหน้าด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและพฤติกรรมของผู้บริโภคที่เปิดรับเทคโนโลยีมากขึ้นส่งผลต่อรูปแบบการให้บริการด้านการชำระเงิน เช่น ความแพร่หลายและราคาที่ลดต่ำลงของการให้บริการอินเทอร์เน็ตความเร็วสูง (ADSL) และอุปกรณ์สื่อสารเคลื่อนที่ โดยเฉพาะเครื่องโทรศัพท์ Smartphone และ Tablet PC ที่มีการพัฒนาแอปพลิเคชันที่หลากหลายสามารถรองรับกิจกรรมต่าง ๆ ได้มากขึ้น การให้บริการโทรศัพท์เคลื่อนที่แบบ 3G ส่งผลให้ผู้ให้บริการการชำระเงินได้อย่างสะดวกมากขึ้น

ปัจจัยเหล่านี้เป็นโอกาสที่ภาคธุรกิจและประชาชนจะใช้บริการชำระเงินทางอิเล็กทรอนิกส์มากขึ้น โดยเฉพาะจากคนรุ่นใหม่ที่มีความคุ้นเคยกับเทคโนโลยี อย่างไรก็ตาม เทคโนโลยี ใดก็ตามที่พัฒนาขึ้นมากตามการพัฒนาของเทคโนโลยี

- (2) แนวโน้มเศรษฐกิจที่ผันผวนส่งผลให้ภาคธุรกิจให้ความสำคัญกับการลดต้นทุนและเพิ่มประสิทธิภาพ เพื่อให้สามารถแข่งขันได้ น่าจะเป็นปัจจัยที่สนับสนุนให้ภาคธุรกิจรวมถึงผู้ให้บริการให้ความสำคัญกับบริการชำระเงินทางอิเล็กทรอนิกส์เพิ่มมากขึ้น เนื่องจากเป็นทางหนึ่งที่สามารถลดต้นทุนและความเสี่ยงในการดำเนินการได้ โดยเฉพาะส่วนที่เกี่ยวข้องกับการใช้เงินสดและเช็คซึ่งมีต้นทุนสูงทั้งต่อผู้ให้บริการและผู้ใช้บริการ
- (3) การเชื่อมโยงของระบบเศรษฐกิจระหว่างประเทศที่เพิ่มมากขึ้นนำมาซึ่งโอกาสและ การแข่งขันใหม่ ๆ เช่น การเปิดเสรีทางการค้า การรวมตัวเป็นประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนในปี 2558 การกำหนดนโยบายในการเชื่อมโยงระบบการชำระเงินของไทยกับต่างประเทศ จะช่วยสนับสนุนการทำกิจกรรมการค้า การลงทุนระหว่างประเทศให้ดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ มั่นคงปลอดภัย จึงถือเป็นภารกิจสำคัญที่จำเป็นต้องได้รับความร่วมมือทั้งจากภาครัฐและเอกชน
- (4) กระแสการส่งเสริมการเข้าถึงบริการด้านการชำระเงินและกระแสเรียกร้องให้มีการคุ้มครองและผู้บริโภค ได้ส่งผลกระทบต่อแนวทางการกำกับดูแลของภาครัฐให้มีบทบาทเพิ่มมากขึ้น นอกจากนี้ ในกรณีของประเทศไทย พบว่าประชาชนและธุรกิจส่วนมากยังขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับบริการชำระเงิน ทำให้การเลือกใช้บริการชำระเงินไม่เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพเท่าที่ควร และเกิดความไม่เชื่อมั่นในการใช้บริการชำระเงินทางอิเล็กทรอนิกส์

สาระสำคัญของแผนกลยุทธ์ระบบการชำระเงิน 2555 - 2559

แผนกลยุทธ์ระบบการชำระเงิน 2555 - 2559 มีเป้าหมายให้ “ระบบการชำระเงินเป็นส่วนสำคัญในการช่วยสนับสนุนการทำกิจกรรมทางเศรษฐกิจของภาครัฐและเอกชนให้มีประสิทธิภาพ มั่นคงปลอดภัย ทั้งภายในประเทศและระหว่างประเทศ” และครอบคลุมวัตถุประสงค์สำคัญ 3 ประการ ได้แก่

ภาพที่ 2 : แผนกลยุทธ์ระบบการชำระเงิน 2555 - 2559

วิสัยทัศน์: มีระบบการชำระเงินที่สนับสนุนการทำกิจกรรมทางเศรษฐกิจของภาครัฐและเอกชนให้มีประสิทธิภาพ มั่นคงปลอดภัย ทั้งภายในประเทศและระหว่างประเทศ

ที่มา: ธนาคารแห่งประเทศไทย

1) การเพิ่มประสิทธิภาพของระบบการชำระเงิน

เพื่อสนับสนุนให้บริการโอนเงินและชำระเงินทั้งภายในประเทศและระหว่างประเทศ เป็นไปอย่างสะดวก รวดเร็ว มีต้นทุนด้านการชำระเงินที่เหมาะสม และสามารถตอบสนองความต้องการของผู้ใช้บริการกลุ่มต่างๆ ได้ทั้งในระดับบุคคลทั่วไป และระดับองค์กรทั้งภาครัฐและเอกชน ซึ่งจะช่วยเพิ่มขีดความสามารถของประเทศในภาพรวม โดยมีโครงการตามแผนฯ ดังนี้

- (1) โครงการส่งเสริมและพัฒนาการทำธุรกรรมชำระเงินทางอิเล็กทรอนิกส์ เพื่อให้ประชาชน และหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชน มีการใช้บริการชำระเงินทางอิเล็กทรอนิกส์ เพื่อทดแทนการใช้เงินสดเพิ่มมากขึ้น โดยมีกรอบการดำเนินการ ดังนี้

- ศึกษาพฤติกรรมและความต้องการของผู้ใช้บริการชำระเงินทางอิเล็กทรอนิกส์ รวมถึงศึกษาปัญหาอุปสรรคที่เกี่ยวข้อง และจัดทำข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย (Policy recommendation) เพื่อสนับสนุนการส่งเสริมและพัฒนาการทำธุรกรรมชำระเงินทางอิเล็กทรอนิกส์ ต่อไป
 - จัดทำแผนส่งเสริมการทำธุรกรรมชำระเงินทางอิเล็กทรอนิกส์ ประกอบด้วย
 - แผนส่งเสริมและพัฒนาบริการชำระเงินทางอิเล็กทรอนิกส์ที่ครอบคลุมผู้ให้บริการและผู้ใช้บริการกลุ่มต่าง ๆ ทั้งในระดับครัวเรือน และระดับองค์กรที่เป็นภาครัฐและเอกชน ตัวอย่างบริการชำระเงินทางอิเล็กทรอนิกส์ที่จะส่งเสริมได้แก่ การชำระเงินด้วยบัตรเช่น บัตรเดบิต บัตรเงินอิเล็กทรอนิกส์ และการชำระเงินผ่านโทรศัพท์เคลื่อนที่และเครือข่ายอินเทอร์เน็ต (Mobile and internet payment)
 - แผนปรับปรุงและพัฒนาโครงสร้างระบบการชำระเงินทางอิเล็กทรอนิกส์ที่สนับสนุนการให้บริการชำระเงินทางอิเล็กทรอนิกส์ ที่ตอบสนองความต้องการของผู้ใช้บริการกลุ่มต่าง ๆ ตัวอย่างของโครงสร้างระบบการชำระเงินทางอิเล็กทรอนิกส์ได้แก่ ระบบ Switching ข้อมูลด้านการชำระเงินระบบหักบัญชี (Clearing system) รวมถึงระบบมาตรฐานกลางต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง

ทั้งนี้ ในการจัดทำแผนส่งเสริมการทำธุรกรรมชำระเงินทางอิเล็กทรอนิกส์จะมีการนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาพฤติกรรมและความต้องการของผู้ใช้บริการ และปัญหาอุปสรรคที่เกี่ยวข้อง รวมถึงข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย (Policy recommendation) มาใช้สนับสนุนการจัดทำแผนฯ
 - ดำเนินการตามแผนส่งเสริมการทำธุรกรรมชำระเงินทางอิเล็กทรอนิกส์ ระหว่างปี 2555 - 2559
- ธปท. ได้มีการแต่งตั้งคณะทำงานส่งเสริมการทำธุรกรรมชำระเงินอิเล็กทรอนิกส์ (ทสอ.) เมื่อวันที่ 15 ธันวาคม 2554 ประกอบด้วยผู้แทนจาก ธปท. สมาคมธนาคารไทย สมาคมธนาคารนานาชาติ สภาหอการค้าแห่งประเทศไทย และสภาอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย เพื่อจัดทำแผนส่งเสริมการทำธุรกรรมชำระเงินทางอิเล็กทรอนิกส์ และรับผิดชอบงานด้านการศึกษาพฤติกรรมและความต้องการของผู้ใช้บริการกลุ่มต่าง ๆ และนำเสนอผลการดำเนินงานแก่คณะกรรมการระบบการชำระเงิน (กรช.) เพื่อพิจารณาให้ความเห็นชอบและนำไปดำเนินการตามแผนดังกล่าวต่อไป

(2) โครงการส่งเสริมการเข้าถึงบริการการชำระเงิน

เพื่อให้ประชาชนกลุ่มต่างๆ สามารถเข้าถึงบริการด้านการชำระเงิน ผ่านช่องทางต่างๆ ที่หลากหลาย ทั้งถึงและมีประสิทธิภาพ ด้วยกลไกคุ้มครองผู้บริโภคที่จำเป็น โดยช่องทางการชำระเงินที่มีศักยภาพสูง และควรนำมาพิจารณาในการส่งเสริมคือ ช่องทางผ่านโทรศัพท์เคลื่อนที่ (Mobile payment) เนื่องจากเป็นช่องทางที่แพร่หลาย มีการกระจายตัวไปยังกลุ่มผู้ใช้บริการได้ทุกกลุ่ม โดยเฉพาะสามารถเข้าถึงผู้ใช้บริการในระดับฐานรากได้เป็นอย่างดี รวมถึงผลการศึกษาและประสบการณ์จากหลายประเทศ พบว่าบริการ Mobile payment ได้รับความนิยมนอย่างมากในการช่วยสนับสนุนให้ประชาชนสามารถเข้าถึงบริการการชำระเงินมากขึ้น จากตัวอย่างประเทศ เช่น ฟิลิปปินส์ เกาหลี และเม็กซิโก

อย่างไรก็ดี เนื่องจากปัจจุบันการให้บริการ Mobile payment ในประเทศต่าง ๆ มีรูปแบบและวิธีดำเนินการที่แตกต่างกัน ชปท. จึงอยู่ระหว่างการศึกษาความต้องการและความพร้อมของผู้เกี่ยวข้อง ทั้งในส่วนผู้ใช้บริการและผู้ให้บริการ เพื่อกำหนดแผนการส่งเสริมและพัฒนาบริการ Mobile payment ที่เหมาะสมสำหรับประเทศไทยต่อไป

(3) โครงการเตรียมความพร้อมในการรวมตัวเป็นประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนปี 2558

เพื่อให้ประเทศไทยมีโครงสร้างพื้นฐานที่พร้อมรองรับการชำระเงินกับประเทศในกลุ่มอาเซียน ซึ่งจะช่วยสนับสนุนการค้าและการลงทุนของ ภาคธุรกิจไทยในอาเซียน ชปท. ได้กำหนดกรอบการดำเนินการ ดังนี้

- ประเมินความพร้อมของไทยด้านบริการการชำระเงินใน 5 เรื่องหลักคือ การชำระเงินเพื่อการค้าระหว่างประเทศ (Cross-border Trade Settlement) การโอนเงินของแรงงานในต่างประเทศ (Cross-border Money Remittance) การชำระเงินรายย่อยระหว่างประเทศ (Cross-border Retail Payment Systems) การชำระเงินสำหรับธุรกรรมตลาดทุนระหว่างประเทศ (Cross-border Capital Market Settlement) และมาตรฐานกลางสำหรับธุรกรรมการชำระเงินระหว่างประเทศ (Standardization) รวมทั้งความพร้อมด้านกฎหมาย Payment Finality เพื่อรองรับการเชื่อมโยงระบบการชำระเงินระหว่างประเทศ โดยมีการประชุมเพื่อหารือและรับฟังความคิดเห็นจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ สมาคมธนาคาร สภาหอการค้า ผู้ให้บริการระบบการชำระเงิน
- เสนอแนะแนวทางการดำเนินการเพื่อให้ไทยมีความพร้อมด้านบริการการชำระเงิน
- ดำเนินการตามแนวทางเพื่อให้ไทยมีความพร้อมด้านบริการการชำระเงินเพื่อรองรับ AEC 2015

นอกจากนี้ ชปท. ทำหน้าที่ประสานร่วมกับธนาคารกลางอินโดนีเซียในคณะทำงานด้านระบบการชำระเงิน (Working Committee on Payment and Settlement Systems: WC-PSS) ซึ่งมีบทบาทในการผลักดันและติดตามความคืบหน้าการดำเนินการตามแผนกลยุทธ์การพัฒนาระบบการชำระเงินในภูมิภาค และประสานงานกับคณะทำงานอื่นภายใต้กรอบ AEC เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปในทิศทางเดียวกัน รวมทั้งทำหน้าที่ผู้ประสานงานหลักร่วมกับธนาคารกลางลาวในคณะทำงานเฉพาะกิจด้าน Standardization ซึ่งรับผิดชอบการกำหนดแนวทางเพื่อส่งเสริมการใช้มาตรฐานกลางสำหรับธุรกรรมการชำระเงินระหว่างประเทศ รวมถึงการเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจและแลกเปลี่ยนประสบการณ์ในกลุ่มประเทศอาเซียนเพื่อเพิ่มศักยภาพในการพัฒนาระบบการชำระเงิน (Capacity Building) เช่น การจัดทำ Workshop การฝึกงาน และการดูงาน

2) การลดความเสี่ยงในระบบการชำระเงิน

มุ่งเน้นการลดความเสี่ยงจากการชำระดุล (Settlement Risk) ในระบบสถาบันการเงิน ได้แก่ การกำหนดกลไกการบริหารความเสี่ยงจากการชำระราคาสำหรับธุรกรรมแลกเปลี่ยนเงินบาทกับสกุลเงินตราต่างประเทศ (FX

Settlement Risk) และการจัดการความเสี่ยงจากการชำระดุลสุทธิพร้อมกันหลายฝ่าย ในระบบบาทเน็ต เพื่อลดโอกาสที่สถาบันการเงินจะชำระยอดขาดดุลของธุรกรรมการชำระเงินแบบ Net Settlement ไม่ได้ และอาจส่งผลกระทบต่อสถาบันการเงินอื่น ๆ ในลักษณะเป็นลูกโซ่ จนอาจก่อให้เกิดผลกระทบต่อระบบสถาบันการเงินเป็นวงกว้าง (Systemic Risk) นอกจากนี้ยังมุ่งเน้นการกำหนดแนวทางที่เหมาะสมเพื่อเพิ่มความปลอดภัยในการใช้บริการเอทีเอ็ม ให้มีมาตรฐานเทียบเท่าต่างประเทศ โดยมีโครงการที่ดำเนินการ ดังนี้

- **โครงการลดความเสี่ยงในระบบการชำระเงิน**

เพื่อให้มีแนวทางดำเนินการมาตรการเพื่อบริหารความเสี่ยงจากการชำระดุลธุรกรรมแลกเปลี่ยนเงินบาท กับสกุลเงินตราต่างประเทศ และผลักดันการมีเครื่องมือในการลดความเสี่ยงดังกล่าว เช่นการมีระบบ PvP ที่เหมาะสม และมาตรการจัดการความเสี่ยงจากการชำระดุลสุทธิพร้อมกันหลายฝ่ายในระบบบาทเน็ต ที่เรียกว่า Securities Requirement for Settlement (SRS) เพื่อลดความเสี่ยงในการชำระดุลระหว่างธนาคารของธุรกรรมที่มีการชำระดุลแบบ Net Settlement เช่น ระบบการหักบัญชีใช้ระหว่างธนาคาร ระบบการโอนเงินรายย่อยระหว่างธนาคารทั้งที่เป็นการโอนเงินครั้งละหลายรายการ (Bulk Payment) และการโอนเงินทีละรายการผ่านเอทีเอ็มและเคาน์เตอร์ธนาคาร

- **โครงการเพิ่มความปลอดภัยในการใช้บริการเอทีเอ็ม**

เพื่อเพิ่มความปลอดภัยและความเชื่อมั่นของลูกค้าในการใช้บริการเอทีเอ็ม ให้มีมาตรฐานเทียบเท่าต่างประเทศ และรองรับการรวมตัวเป็นประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน เช่น การกำหนดมาตรฐานของบัตร และการให้บริการ การกำหนดมาตรฐานหรือกลไกในการคุ้มครองผู้บริโภค และมีระบบที่ติดตามแนวโน้มการทุจริตที่เกี่ยวกับบัตรได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยจะมีการหารือกับผู้ให้บริการและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องต่าง ๆ เพื่อให้มีการกำหนดแนวทางดำเนินการอย่างเหมาะสม

3) การคุ้มครองและให้ความรู้แก่ผู้ใช้บริการ

กำหนดให้เป็นโครงการที่ช่วยให้ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับบริการชำระเงิน สามารถเลือกใช้บริการได้อย่างเหมาะสม รวมถึงเข้าใจสิทธิและหน้าที่ของตนเอง และเข้าใจบทบาทหน้าที่ของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการคุ้มครองดูแลผู้บริโภค และมีการกำกับดูแลการที่สร้างความเชื่อมั่นแก่ผู้ใช้บริการในการใช้บริการชำระเงินว่าจะเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและปลอดภัย

นอกจากนี้ กรช. ได้มอบหมายให้ ธปท. มีการติดตามและประเมินสภาพแวดล้อมในด้านต่าง ๆ ที่เปลี่ยนแปลงไป ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อแผนกลยุทธ์ฯ เป็นประจำทุกปี และนำเสนอ กรช. เพื่อให้มีการทบทวนและปรับปรุงแผนฯ ให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงอย่างเหมาะสม